

УДК 763.071.1(477)»19»Фіщенко
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-1-7>

Людмила БАРКО,
orcid.org/0000-0001-7790-4639

аспірантка
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) liudmyla.barko@naoma.edu.ua

УЧАСТЬ ОЛЕКСІЯ ФІЩЕНКА В МИСТЕЦЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

В статті досліджена виставкова діяльність Олексія Фіщенка, видатного українського графіка другої половини ХХ століття, та його участь в культурно-мистецьких процесах країни. Проаналізовано ключові аспекти мистецької біографії Фіщенка, зосереджуючись на його активній ролі у формуванні виставкового життя України в умовах радянської культурної політики.

У статті простежено виставковий шлях митця, починаючи з 1957 року та до пізніх персональних виставок на початку ХХІ століття. Особливу увагу приділено висвітленню участі Фіщенка у республіканських, всесоюзних та міжнародних виставках, а також його персональним проектам у Києві, Харкові, Дніпрі та за кордоном (Канаді). Дослідження розкриває прагнення репрезентувати художником свій творчий доробок на офіційних виставках радянського періоду та на виставкових майданчиках Незалежної України, а також його внесок у розвиток української станкової графіки.

Проаналізовано взаємодію Фіщенка з ключовими мистецькими інституціями радянського періоду – Спілкою художників України та провідними музеями. Розглядаються особливості експонування його робіт на тематичних виставках, присвячених ювілейним датам та офіційним подіям, а також його свідоме дистанціювання від ідеологічних тем у 1980-х роках.

Стаття містить аналіз мистецтвознавчих джерел, каталогів виставок та архівних матеріалів, що дозволило відтворити повноцінну картину виставкової діяльності художника. Окрема увага приділена впливу Фіщенка на формування художнього середовища та його ролі у збереженні національної ідентичності в умовах тоталітарного режиму.

Дослідження доводить, що виставкова діяльність Олексія Фіщенка була важливим чинником у розвитку української графіки другої половини ХХ століття. Його участь у численних виставках сприяла популяризації українського мистецтва, а творчі пошуки стали прикладом професійного становлення в умовах цензури. Матеріали статті мають значення для подальших досліджень історії українського мистецтва радянського періоду та репрезентації національної культурної спадщини.

Таке комплексне дослідження дозволяє по-новому оцінити внесок Олексія Фіщенка у вітчизняну мистецьку культуру та його місце в історії українського образотворчого мистецтва.

Ключові слова: О. Фіщенко, графіка, графічні техніки, виставкова діяльність, рисунок, пастель, акварель, ліногравюра.

Liudmyla BARKO,
orcid.org/0000-0001-7790-4639

PhD
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine) liudmyla.barko@naoma.edu.ua

THE PARTICIPATION OF OLEKSIY FISHCHENKO IN THE ARTISTIC LIFE OF UKRAINE IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

The article explores the exhibition activity of Oleksiy Fishchenko, an outstanding Ukrainian graphic artist of the second half of the 20th century, and his participation in the cultural and artistic processes of the country. The key aspects of Fishchenko's artistic biography are analyzed, focusing on his active role in shaping Ukraine's exhibition life under the conditions of Soviet cultural policy.

The article traces the artist's exhibition path from 1957 to his later solo exhibitions in the early 21st century. Special attention is paid to Fishchenko's participation in republican, all-Union, and international exhibitions, as well as his personal projects in Kyiv, Kharkiv, Dnipro, and abroad (Canada). The study reveals the artist's desire to present his creative achievements both at official Soviet exhibitions and on exhibition platforms in independent Ukraine, as well as his contribution to the development of Ukrainian easel graphics.

The article analyzes Fishchenko's interaction with key art institutions of the Soviet period – the Union of Artists of Ukraine and leading museums. Particular attention is paid to the display of his works at thematic exhibitions dedicated to anniversaries and official events, as well as to his conscious distancing from ideological themes in the 1980s.

The study includes the analysis of art history sources, exhibition catalogues, and archival materials, which made it possible to recreate a comprehensive picture of the artist's exhibition activity. Special attention is given to Fishchenko's influence on the formation of the artistic environment and his role in preserving national identity under the conditions of the totalitarian regime.

The research proves that the exhibition activity of Oleksiy Fishchenko was an important factor in the development of Ukrainian graphics in the second half of the 20th century. His participation in numerous exhibitions contributed to the popularization of Ukrainian art, and his creative pursuits became an example of professional growth under censorship conditions. The materials of the article are valuable for further research into the history of Ukrainian art of the Soviet period and the representation of national cultural heritage.

Such a comprehensive study makes it possible to reconsider Oleksiy Fishchenko's contribution to the national artistic culture and his place in the history of Ukrainian visual art.

Key words: O. Fishchenko, graphics, graphic techniques, exhibition activity, drawing, pastel, watercolor, linocut.

Постановка проблеми. У сучасному мистецтвознавстві важливе місце займає дослідження творчості митців, які зробили значний внесок у розвиток національної культури, але чиї імена та досягнення залишаються недостатньо висвітленими в науковому колі. Однією з таких постатей є Олексій Федорович Фіщенко – визначний український графік, роботи якого стали знаковими в мистецтві другої половини ХХ століття. Незважаючи на його величезний внесок у розвиток української графіки, зокрема кольорової ліногравюри, комплексний аналіз його творчості залишається фрагментарним. Це створює лакуну, яка потребує заповнення.

Аналіз досліджень. Важливим джерелом для вивчення української графіки є п'ятий том «Історії українського мистецтва», підготовлений під редакцією Г. Скрипник (Скрипник, 2007:521). Зокрема, у розділі про графіку «Мистецтво другої половини 1950-х – 1980-х років» детально висвітлено еволюційний розвиток та творчі надбання українського образотворчого мистецтва, а в підрозділі «Графіка» О. Авраменко розглядає творчість О. Фіщенка в контексті розвитку української станкової графіки цього періоду. Зокрема, вона розглядає мистецьку практику О. Фіщенка як важливий компонент розвитку станкової графіки в Україні того часу. Вона зазначила, що яскравим явищем у жанрі пейзажу 1960 років стали ліногравюри О. Фіщенка. Такими є «Звуки ланів» (1967), «Оksamит гір» (1969), «Зелена долина» (1960), «Захід сонця» (1967), «Сріблясті тополі» (1967), «Замріяність» (1968), «Над рікою» (1969), «У горах» (1970) (Скрипник, 2007:527-528).

Особливо визначною є книга «Графіка ХХ століття» О. Лагутенко, у якій поглиблено викладені тенденції розвитку мистецтва та європейські впливи на українське графічне мистецтво. Зокрема, визначені стилістичні особливості художньої мови та основні напрями у графічному мистецтві, що розкриває загальноєвропейські тенденції художнього процесу, а також особливі риси,

які притаманні лише українському мистецькому середовищу (Лагутенко, 2011:184). Продовжує знайомити із мистецькою національною спадщиною каталог «Художники Києва. Із древа життя українського образотворчого мистецтва. Живопис. Графіка. Скульптура» (Художники Києва, 2009:522), в якому представлена коротка, але досить вичерпна характеристика творчості найвизначніших художників Києва та зібрано перелік їх найяскравіших творів. Енциклопедичний довідник «Художники України» (Художники України, 2006:640) надає коротку інформацію та основні біографічні відомості про художників, які є членами Спілки Художників України, Київської організації в тому числі. Серед когорти українських художників – О. Фіщенко.

Мистецтвознавче дослідження «Мистецтво народжене Жовтнем. Українське радянське образотворче мистецтво та архітектура 1917–1987» під редакцією Ю. Белічка (Белічко, 1987:551) охоплює цілий пласт українського мистецтва ХХ ст., дає загальну характеристику здобуткам художників, які працювали в різних галузях образотворчого мистецтва, в тому числі серед визначних художників графіків, які працювали у техніці кольорової ліногравюри означеного періоду звучить ім'я і Олексія Фіщенка, як молодого митця, що в наступне десятиліття визначив напрям пошуків і розвитку своєї творчості.

Вступні статті до каталогів, опубліковані в різні історичні періоди (від радянської епохи до початку 2000-х), систематизують ключові біографічні факти та розкривають особливості художнього стилю митця. Вже з 1960-х рр. О. Фіщенко почав активно експонуватися на республіканських і всесоюзних художніх виставках.

В «Словнику художників України» (Бажан, 1973:239) інформація про О. Фіщенка надана у біографічній довідці. До переліку додана пейзажна серія «Канів»(1957–1959), кольорові ліногравюри «Осінні барви» (1960), «Смерічки» (1962), «Рибальська гавань» (1963), «Леденіє

Дніпро» (1964), «Спогади», «Замислення» (1968), «Тиша. Світає» (1969), «Погожий день» (1971). Ілюстрація представлена ліногравюрою «Смерічки» (1962).

В каталозі «Художники України – народу. 1917–1967. Живопис. Скульптура. Графіка» (Художники України, 1967:261), до якого увійшли видатні діячі образотворчого мистецтва України періоду 1917–1967 років робота Олексія Фіщенка представлена кольоровою ліногравюрою «На околиці» (1963).

У періодичних виданнях з'явилися публікації, присвячені художнику, в яких згадується про його творчість. Про творчий доробок митця згадується в окремих виданнях довідкового характеру, які вийшли у світ у радянську добу. Так, наприклад, в довіднику «Українські радянські художники» (Довідник, 1972:483) О. Фіщенко зазначений лише у короткій біографічній довідці. Серед творів графічного мистецтва називаються його основні твори: серії кольорових ліногравюр «Київ. Старе і нове» (1958–1970); «Тарасова земля» (1960–1961); «Моя Батьківщина» (1960–1969); «Карпати» (1960–1970); ліногравюри «По дорозі до могили Т. Г. Шевченка. Канів» (1957); «Ранок. Моринці», «Світло пробудженого краю» (1961); «Звуки ланів» (1967); «Сторожка тиша» (1969) та ін. Зазначена також участь митця у республіканських виставках (з 1957 р.), всесоюзних виставках (з 1959 р.) та перша персональна виставка у Києві (1963 р.). Став Заслуженим діячем мистецтв УРСР (1969). Є інформація про отримані художником нагороди у роки війни.

Метою статті є аналіз виставкової діяльності Олексія Фіщенка та залучення до художніх процесів в українському мистецькому середовищі другої половини ХХ – початку ХХІ століть. Основними завданнями дослідження є: простежити особливості становлення його як художника в контексті загальноукраїнських та регіональних мистецьких подій; проаналізувати характер і масштаби участі митця у виставковій діяльності України другої половини ХХ століття;

Виклад основного матеріалу. Олексій Федорович Фіщенко – визначний український графік, чия творчість залишила значний слід у вітчизняному мистецтві другої половини ХХ століття. До творчої спадщини митця увійшли графічні твори, виконані в різних графічних техніках (рисунок, акварель, пастель, кольорова ліногравюра), та живопис.

О. Фіщенко найбільше всього працював у галузі станкової графіки, його графічні роботи широко відомі як в Україні, так і за її межами.

Художник жив і працював в місті Києві. Був членом спілки художників України, заслуженим діячем мистецтва України, а також народним художником України. Його дебют на художніх виставках відбувся ще в 1957 році, а вже в 1960-х він став однією з ключових постатей української графіки.

Фіщенко працював у техніці ліногравюри, віддаючи перевагу кольоровій ліногравюрі. Його творча манера вирізнялась сміливими колористичними рішеннями, де контрастні кольори створювали потужний емоційний ефект. «Його роботи були сповнені почуттями, турботами, радощами – всім тим, що надає творам атмосфери актуальності назавжди і тому пам'ятаються вони і сьогодні. Ті чудові кольорові ліногравюри, які творив у 60-ті роки митець, були таким відкриттям, що його особлива манера впізнавалась повсякденно і не було можливості сплутати її з кимось», – відзначає мистецтвознавець І. Міщенко (Фіщенко, 1996:3).

Протягом 70-х років ХХ століття відбувся розквіт цікавого й самобутнього українського мистецтва і особливо української графіки, що стала в цей час своєрідним етапом для багатьох митців нового покоління, які не вважали за потрібне копіювати чи повторювати досягнення своїх вчителів, а йшли особистим шляхом творчих пошуків і експериментів. Період ознаменувався суттєвими стилістичними змінами в творчості окремих представників покоління 1960-х, зокрема Г. Якутовича, С. Адамовича, О. Данченка. Але ж були і такі художники графіки, які зберігали вірність прийомам і методам традиційної графіки 60-х, а саме О. Губарев і, Г. Малаков.

Зміни, які відбулися в період 1970-х років у графіці Олексія Фіщенка, є безперечно значущими для автора і більш тонкими у сприйнятті для глядача. Незважаючи на популярність офорту серед графіків 1970-х, митець свідомо обрав продовжувати працювати у техніці кольорової ліногравюри. Його пізні роботи демонструють зміну тематики – від карпатських та канівських пейзажів до унікальних київських міських мотивів, що стали значним явищем у вітчизняному мистецтві.

Національний музей у Львові протягом 1970-х років підготував багато виставково-експозиційних проєктів: персональні виставки родини Шкрібляків (1970), добре відомого львівського художника О. Сорохтея (1970), С. Грузберга (1970), київського графіка О. Фіщенка (1972), І. Гуторова (1973), М. Ткаченка (1975), Ю. Щербатенка (1976), Є. Безніска (1978), І. Ремова (1979). (Національний музей, 2025).

В період творчого становлення О. Фіщенка як художника-графіка функціонують великі, добре

підготовлені виставки образотворчого мистецтва по всій території СРСР. Виставковий процес, що координувався провідними мистецькими інституціями (Спілка художників та Міністерство культури), зберігав свою інтенсивність протягом усіх 1980-х років. Про стан українського мистецтва графіки можна сформулювати уявлення, аналізуючи тематичні виставки – міські, обласні, республіканські, всесоюзні, які влаштовувались до свят, різних подій та річниць. Крім того, відбувались фахові виставки станкової графіки, книжкової ілюстрації або рисунка. Перш ніж виставити свої роботи в таких експозиціях, художник мав пройти Художню Раду. В той період часу ще не існувало художнього ринку та галерей. Представлення мистецьких робіт громадськості здійснювалося виключно через централізовану систему спеціалізованих галерей, які контролювалися державними мистецькими організаціями, які належали Спілці художників або Міністерству культури. Щоб пройти Художню Раду, крім майстерності потрібно було продемонструвати вірний вибір теми. Це стосувалося станкової виставкової графіки, в якій вимагалось дотримання певних стандартів. Але справді талановиті митці знаходили нові шляхи вирішення запропонованих тем та виявляли багатство образно-пластичного мислення.

Широта та масштабність тематичних виставок давала можливість О. Фіщенко експонуватись, висловлюватись, хоча і в обмежених рамках, вимагаючи високого рівня професійної виконавської майстерності. Персональні виставки були в той час досить рідкісним явищем, до якої іноді готувалися все життя. Зміни в суспільстві та світобачення автора впливали на творчість художника, його стилістична манера змінювалась, графічні твори набували нових рис, підхід до створення роботи ставав більш глибоким, філософським, збагачений досвідом.

Якщо художник того часу бажав отримати якесь «соціальне замовлення», взагалі експонуватися – він найчастіше міг це зробити лише беручи участь у Республіканських художніх виставках, що спеціально влаштовували з нагоди святкування історичних дат, ювілеїв, або за тематикою, як наприклад «Фізкультура і спорт в образотворчому мистецтві» (1972), також групові виставки організовувало Київське відділення Спілки Художників УРСР, а вищою категорією були художні виставки Всесоюзного значення.

У 1971 році виставкою Олексія Фіщенка галерея «Мій Світ» відзначила свою дванадцятирічну працю й існування в канадському місті Торонто. «Україна – рідний край», це тема виставки кольо-

рових ліногравюр українського київського мистця О. Фіщенка. На виставці були представлені роботи автора за такою тематикою: «Карпатські вечори і дні», «Золотоверхий Київ», «Тихі води Дніпра», «Квітучі весінні сади», а також «Барви української природи». В просторому приміщенні (13.000 кв. м) відбувалися одночасно кілька виставок, а саме в залах галереї поряд з роботами О. Фіщенка був представлений найбільший твір В. Курилика «Великодня історія» (Страсті Христові за єв. від Матвея), а також велика збірка картин М. Кричевського та інших українських художників.

На початку 1980-х років на республіканських виставках експонуються твори політично-ідеологічного спрямування, які продовжують канву соцреалізму попередніх десятиліть. У доробку деяких київських художників-графіків є твори на таку тематику, зокрема у М. Шелеста, А. Токарева та інших. Олексій Фіщенко став яскравим винятком у цьому контексті. Його творчість 1980-х років свідомо ігнорувала ідеологічні теми, зосереджуючись на художніх експериментах та особистій творчій програмі. Так з'явилась серія робіт кольорової ліногравюри «Київ сучасний» (1979–1987), яка стала вершиною творчості О. Фіщенка. Саме в цих роботах художник натхненно висловлює своє захоплення красою Києва. В композиціях аркушів простежується аналітичне вирішення теми, вони побудовані логічно та чітко. Автор розкриває образ Києва узагальнено, умовно-декоративно, використовуючи яскраві кольори та намагаючись таким чином відтворити характер того часу. До цієї серії належать роботи: «Новий будинок. Оболонь» 1979 року, «Лівобережжя. Київ», «На лівому березі Дніпра» 1982 року, «Обриси буття» 1982 року, «Місто зростає» 1985 року, «Червоні дерева» 1986 року, «Величний спокій. Київ зростає», 1986 року, «Звабливі обриси», «Яка тривала ніч», 1988 року, «Злам вечірнього світла», «Синій промінь», 1990 року.

Середина 1980-х років ознаменувала занепад офіційного соцреалістичного напрямку в мистецтві радянських республік, зокрема України. Хоча цей стиль довгий час нав'язувався художній спільноті, слід зазначити різні підходи до його реалізації: якщо окремі митці щиро вірили в ідеали соціалістичної революції та втілювали їх у своїх творах, то більшість виконували ідеологічні замовлення суто формально, дотримуючись вимог системи. На тлі цих тенденцій особливо виразно виокремлюється творчість Олексія Фіщенка. Майстер свідомо дистанціювався від офіційної ідеологічної тематики, обравши власний творчий шлях. Його роботи 1980-х років, такі як серія «Київ сучасний»

(1987), демонструють принципово інший підхід – пошук універсальних художніх форм, поєднання традицій української графіки з інноваційними технічними рішеннями. Фіщенко вдалося зберегти творчу незалежність, не вступаючи в прямі конфлікти з системою, але й не поступаючись її вимогам.

На початку 1980-х років Київ став майданчиком для низки знакових виставкових проєктів. Серед них особливе місце зайняла міська виставка 1982 року, організована до 1500-річчя заснування Києва. На цій експозиції були представлені роботи провідних київських графіків – Г. Казакова, Л. Мітченко, Л. Голембівської та Олексія Фіщенка. Більшість експонованих робіт, виконаних у різних графічних техніках, були присвячені київській тематиці, демонструючи як віртуозну майстерність авторів, так і їхнє глибоке осмислення міського простору. Участь Фіщенка в цій виставці стала важливою віхою в його творчій біографії.

Більш широке коло київських майстрів різних поколінь, а з ними і художник О. Фіщенко виставили свої творчі роботи на подібну експозицію «Наш рідний Київ» до ювілейної річниці Києва в тому ж році, які торкалися тем більшого діапазону від часів Київської Русі до життя та долі їх сучасників.

У 1986 році відбулась Республіканська художня виставка естампа, в якій представники київської графічної школи, такі як Б. Тулін, А. Токарев, В. Мітченко, М. Грох, В. Гордійчук, М. Стратілат, Н. Ніколайчук, А. Чебикін, К. Корнійчук, а поряд з ними О. Фіщенко показали високу технічну майстерність, виявили філософське сприйняття дійсності та особисте ставлення до подій, які були актуальними на той час: боротьба за мир, охорона природи, освоєння космічного простору. Експозиція засвідчила про прихід нового покоління художників-графіків яскравого обдарування із новаторськими ідеями, сміливими думками та пошуками виразних пластичних рішень у розкритті художнього образу.

У колекції Відділу образотворчих мистецтв бібліотеки ім. Вернадського представлена значна кількість графічних творів київської школи, серед яких особливе місце займають роботи художників, які у своїй творчості зверталися до шевченківської тематики. Їхні твори є основою виставки «Шевченківські місця в естампах київських художників», що експонується в рамках підготовки до святкування у 2014 році визначної ювілейної дати – 200-річчя від дня народження великого українського поета і художника Тараса Григоровича Шевченка. Експозиція виставки включає роботи провідних українських майстрів

графічного мистецтва: М. Попова, Г. Гавриленка, Г. Польового, В. Литвиненка, Г. Гаркавенко, В. Куткіна, І. Батечка, І. Селіванова, О. Фіщенка та інших, творчість яких віддзеркалює кращі здобутки української графіки другої половини ХХ століття (Національна бібліотека, 2025а).

У 2012 році у виставковій залі Шевченківського національного заповідника м. Канів з успіхом відбулась виставка олівцевих робіт народного художника України О. Фіщенка «Світ рисунка». А вже 2013 року у виставковому залі Шевченкового дому відбулась виставка його творів яка називалась «Світ кольору». Син художника Д. Фіщенко у своїй промові зазначив, «...що Канів завжди був для митців потужною притягальною силою, адже цю землю у поезії та в мистецтві звеличив Тарас Шевченко. Виставляти роботи коло Святої могили – велика честь» (Шевченківський заповідник, 2025).

Родина митця, зокрема його син Дмитро Олексійович Фіщенко, у співпраці з виставковим сектором музею продовжують реалізацію важливої культурної ініціативи – послідовного та всебічного представлення багатогранної творчої спадщини художника. Зокрема, Д. О. Фіщенко, передав до музейної колекції чотири твори свого батька. Серед них – роботи, створені у 1960 році, напередодні 100-річчя від дня смерті Тараса Шевченка: «Будинок Енгельгарда» (1960, папір, олівець) та «Хата, де вчився Шевченко» (1960, папір, олівець). До цієї групи також увійшли «Не шолохнеться трава» (1971, папір, пастель) та «Ранковий міраж» (1995, папір, акварель), остання з яких наразі у виставковій експозиції не представлена. У музейних фондах вже зберігаються три ліногравюри Олексія Федоровича на шевченківську тематику, тож нові надходження змістовно доповнили існуючу збірку творів митця. Знакові ліногравюри, графічні роботи олівцем, пастелі та акварелі О. Ф. Фіщенка дедалі повніше розкривають глибину його філософського світогляду та художньої багатогранності передшанувальниками мистецтва.

Як зазначає сам О. Фіщенко в статті «Зерна моєї мрії» в журналі «Образотворче мистецтво» «...Моя творчість є відлунням сучасності, пропущеної через моє серце, світлом моєї душі. Я не просто вимальовував реальну дійсність, я намагався створити її образ, – добирав саме ті колірні акорди, злами площин, узагальнення форм, композиційні вирішення, які б неодмінно викликали бажаний відгук почуттів і співпереживань у глядача. Цього я прагнув. А от чи часто це вдавалося, судити не мені. Це зробить час» (Образотворче мистецтво, 2005:55-56).

У 2014 році Дирекція художніх виставок Національної Спілки художників України прийняла рішення віддати в фонд Донецького Художнього Музею 9 графічних творів видатного українського художника Олексія Фіщенка.

Також у 2014 року в Донецькому обласному художньому музеї пройшла виставка «Образотворча Шевченкіана» з колекції музею. Виставка увійшла до програми урочистих заходів з нагоди 200-річчя Т.Г. Шевченка. Графіку в експозиції представляли твори народних художників СРСР М. Дерегуса, В. Касіяна, народних художників України О. Пашенка, а також О. Фіщенка, В. Куткіна, В. Шенделя та інших митців (Донбас рада, 2025).

У 2018 році музей українського живопису міста Дніпро організував ретроспективну виставку народного художника України «Світ Олексія Фіщенка». Навіть для художника, який відомий по багатьох всеукраїнських виставках, вернісажах, альбомах та статтях кожна виставка сприймається глядачем по-новому. На виставці представлена колекція робіт виконаних у техніках акварелі, пастелі, рисунку і кольорової ліногравюри.

А вже в січні 2019 року роботи Олексія Фіщенка презентувались на виставці у Художньому музеї м. Харкова. Виставковий проект був реалізований у співпраці з Дніпровським музеєм українського живопису, представивши твори видатного графіка з родинної колекції митця та фондів Харківського художнього музею. У своїй промові про батька Дмитро Фіщенко розповів, що тема життя є провідною у творчості графіка. Незважаючи на те, що йому довелося пройти війну, Фіщенко був щасливою людиною. До експозиції входять українські пейзажі, які були написані у техніці кольорової ліногравюри. Їм властива певна декоративність, адже художник не прагнув зобразити пейзаж детальним і впізнаваним. На цих роботах він скоріш показав власний світ, яким хоче поділитися з глядачами (Харківська адміністрація, 2025).

На відзначення 85-річчя створення Національного заповідника «Софія Київська» у 2019 році в Брамі Заборовського проходила виставка «Київ. Ретро. Графіка 1950–80-х років з фондів Заповідника». Формування графічної колекції Заповідника розпочалося у повоєнний період, коли вона концептуально входила до складу Музею архітектури при Академії архітектури УРСР. Після ліквідації Академії у 1962 році музейний фонд було інтегровано до структури Державного архітектурно-історичного заповідника «Софія Київська» як спеціалізований відділ. З цього часу кураторська робота з комплектування та збереження колекції

перейшла до фахівців Заповідника. На сьогодні зібрання налічує понад 500 одиниць зберігання, включаючи авторські роботи у техніках рисунка, акварелі та гравюри таких митців, як: В. Кричевський, Г. Лукомський, М. Катернога, М. Коломієць, І. Косаревський, І. Красний, О. Пашенко, Ю. Химич та інші представники української архітектурної та графічної школи.

Виставка представляла художні інтерпретації київського простору періоду 1950–1980-х років, створені митцями того часу. Мотивами художніх творів стали знакові для міста споруди і краєвиди, характерні місцеві сцени, ситуації, настрої, зокрема це твори провідних українських графіків О. Бабкової, І. Батечка, Г. Гаркавенко, В. Лопати, О. Фіщенка та інших (Національний заповідник, 2025).

Роботи О. Фіщенка зберігаються не тільки у фондах українських музеїв образотворчого мистецтва, а ще їх чисельна кількість налічується у фондах державних установ, а саме у фонді художніх виставок Національної Спілки художників України, у фонді художніх виставок Міністерства культури та інформаційної політики, у фонді кафедри графічних мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури та ін.. Як приклад, спеціалізоване зібрання Відділу образотворчих мистецтв бібліотеки ім. Вернадського є винятковим за своїм складом, об'єднуючи: образотворчі публікації, оригінальну графіку вітчизняних і зарубіжних майстрів, фотографічну спадщину. Фонд гравюри складає близько 2500 одиниць. Колекція включає роботи митців українського та західно-європейського походження, створені протягом чотирьох століть (XVII–XXI). Це історичні та жанрові гравюри, портрети, пейзажі, екслібриси, виконані в різних техніках (ксилографія, лінорит, мідьорит, офорт, літографія). У колекції гравюр представлені як поодинокі твори, так і авторські серії видатних українських майстрів В. Касіяна, О. Пашенка, М. Дерегуса, Г. Польового, О. Фіщенка, В. Лопати, Г. Малакова, М. Стратілата, Г. Сергєєва та інших відомих українських майстрів ХХ ст. (Національна бібліотека, 2025b).

Не оминають своєю увагою і вшановують пам'ять художника графіка і мешканці м. Умані. Зокрема, уманська місцева влада у календарі важливих подій міста за 2020 рік відзначила святкування 100 років від дня народження Олексія Федоровича Фіщенка, як відомого українського графіка.

Роботи Олексія Фіщенка в останні роки також експонуються на виставках в музеях України. Так у 2024 році У Національному музеї Тараса Шевченка на спільній виставці «Сутеніти» Віктора

Бистрякова і Олексія Фіщенка» експонувались 14 графічних творів Олексія Фіщенка.

Підсумовуючи, у різні часи радянського періоду та Незалежної України роботи художника О. Фіщенка демонструвалися на республіканських, всесоюзних (з 1957 року), та персональних виставках (з 1960 року). Персональні виставки відбулись: 1963 – у Києві, Одесі, Дніпропетровську; 1970 – у Києві, Торонто (Канада); 1972 р. – Києві, Одесі, Львові; 1987 – у Києві, у виставковому залі СХ України; 1996 – у Києві, у Національному художньому музеї України; 2012 – у Каневі у виставковому залі Національного заповідника під назвою «Світ рисунку»; 2013 – у Каневі у виставковому залі Національного заповідника під назвою «Світ кольору»; 2016, 2018 – у Дніпрі, в Музеї українського живопису; 2019 – у Харкові у художньому музеї. Його твори зберігаються у колекціях музеїв України, країн колишнього Радянського Союзу та

приватних колекціях далекого зарубіжжя. Зокрема, знаходяться у збірках Національного художнього музею України, Національному музеї Тараса Шевченка, Київській картинній галереї.

Висновки. За створення високохудожніх творів у галузі графіки, що здобули широке вітчизняне і міжнародне визнання О. Фіщенко у 2000 році отримав державну нагороду – почесне звання народного художника України. Його творчий внесок у скарбницю українського мистецтва графіки важко переоцінити. Зокрема збереження та популяризація творчості Фіщенка мають значення для формування національної ідентичності. Його роботи, присвячені Україні, є частиною візуальної історії країни і потребують інтеграції в сучасні освітні та культурні програми. Тому творчість О. Фіщенка необхідно вивчати, поширювати, а його новаторські ідеї впровадити в освітній процес для студентів графічних факультетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія українського мистецтва. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; наук. ред. Г. Скрипник. Київ:, 2007. Т. 5: Мистецтво XX ст.. 1048 с.
2. Лагутенко О. А. Українська графіка XX століття : навч. посіб. Київ : Грані-Т, 2011. 184 с.
3. Мистецтво, народжене Жовтнем. Українське радянське образотворче мистецтво та архітектура 1917–1987 / упоряд.: Ю. Белічко, С. Кілессо. Київ : Мистецтво, 1987. 551 с.
4. Словник художників України / ред. М. П. Бажан. Київ : голов. ред. УРЕ, 1973. 272 с.
5. Українські радянські художники : довід. / Спілка худож. України; уклад.: Р. О. Даскалова, З. В. Кучеренко, В. Ф. Мальцева, відп. ред. І. І. Верб. Київ: Мистецтво, 1972. 563 с.
6. Фіщенко О. *Зерна моєї мрії. Образотворче мистецтво*. 2005. № 2. С. 56–57.
7. Фіщенко Олексій : графіка, живопис : кат. творів. Київ : Емірат, 2003. – 72 с. : іл.
8. Фіщенко Олексій Федорович : кат. вист. творів. Київ : РВА Тріумф, 1996. – 48 с. : іл.
9. Художники Києва. Із древа життя українського образотворчого мистецтва. Живопис. Графіка. Скульптура : альбом / авт.-упоряд. В. Андрієвська. Київ : Криниця, 2009. 522 с.
10. Художники України : енциклопед. довід. / Ін-т проблем сучасного мистецтва АМУ; авт.-упоряд. М. Г. Либінський. Київ: Інтертехнологія, 2006. 640 с.
11. Художники України – народу. 1917–1967. Живопис. Графіка. Скульптура : альбом / авт. статей-упоряд. Я. П. Затецький, Д. Г. Янко, А. О. В'юнник. Київ, 1967. URL: <https://wysotsky.com/0009/433.htm> (дата звернення: 10.04.2025).
12. Національний музей у Львові: брежнєвські '70-ті. *Zbruc* : веб-сайт. URL: <https://zbruc.eu/node/33311> (дата звернення: 10.04.2025).
13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/166> (дата звернення: 10.04.2025).
14. Шевченківський національний заповідник. *Відкриття виставки творів Олексія Федоровича Фіщенка* : веб-сайт. URL: <http://shevchenko-museum.com.ua/default/blog/view/236/blog/10/V%D1%96dkrittya-vistavki-tvor%D1%96v-Oleks%D1%96ya-Fedorovicha-F%D1%96shchenka> (дата звернення: 12.01.2025).
15. Донбас рада. *Відкриття виставки «Образотворча Шевченкіана»* : веб-сайт. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.02&iface=Public&cmd=showitem&args=id:232> (дата звернення: 12.01.2025).
16. Харківська обласна військова адміністрація. *У Художньому музеї презентують виставку графіки Олексія Фіщенка* : веб-сайт. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/news/97158> (дата звернення: 12.01.2025).
17. Національний заповідник Софія Київська. *У Брамі Заборовського проходить виставка «Київ. Петро. Графіка 1950-80-х років з фондів заповідника»* : веб-сайт. URL: <https://st-sophia.org.ua/uk/novini/u-brami-zaborovskogo-prohoditime-vistavka-kiyiv-retro-grafika-1950-80-h-rokiv-z-fondiv-zapovidnika/> (дата звернення: 12.01.2025).
18. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. *Фонд відділу образотворчих мистецтв* : веб-сайт. URL: <http://194.44.11.131/node/62> (дата звернення: 12.01.2025).

REFERENCES

1. Istoriiia ukrainskoho mystetstva. Tom 5: Mystetstvo XX st. [History of Ukrainian Art. Vol. 5: Art of the 20th Century] / NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskoho; ed. by H. Skrypnyk. Kyiv, 2007. 1048 p. [in Ukrainian].

2. Lahutenko O. A. (2011). *Ukrainska hrafika XX stolittia: navchalnyi posibnyk* [Ukrainian Graphics of the 20th Century: Textbook]. Kyiv: Hrani-T. 184 p. [in Ukrainian].
3. Belichko Yu., Kileso S. (eds.). (1987). *Mystetstvo, narodzhene Zhovtnem. Ukrainskeadianske obrazotvorche mystetstvo ta arkhitektura 1917–1987* [Art Born by October. Ukrainian Soviet Fine Arts and Architecture 1917–1987]. Kyiv: Mystetstvo. 551 p. [in Ukrainian].
4. *Slovnnyk khudozhnykiv Ukrainy* [Dictionary of Ukrainian Artists] / ed. by M. P. Bazhan. Kyiv: Holovna redaktsiia URE, 1973. 272 p. [in Ukrainian].
5. *Ukrainskiadianski khudozhnyky: dovidnyk* [Ukrainian Soviet Artists: Reference Book] / Spilka khudozhnykiv Ukrainy; comp. by R. O. Daskalova, Z. V. Kucherenko, V. F. Maltseva; ed. by I. I. Verba. Kyiv: Mystetstvo, 1972. 563 p. [in Ukrainian].
6. Fishchenko O. (2005). *Zerna moyeyi mriyi* [O. Fishchenko (2005) Grains of my dream. art]. *Obrazotvorche my'stecztvo* [Art], 2, 56–57 [in Ukrainian].
7. Fishchenko O. (2003). *Hrafika, zhivopys: katalog tvoriv* [Graphics, Painting: Catalogue of Works]. Kyiv: Emirat. 72 p. : ill. [in Ukrainian].
8. Fishchenko O. F. (1996). *Kataloh vystavky tvoriv* [Catalogue of the Exhibition of Works]. Kyiv: RVA Triumf. 48 p. : ill. [in Ukrainian].
9. Andriiivska V. (2009). *Khudozhnyky Kyieva. Iz dreva zhyttia ukrainskoho obrazotvorchoho mystetstva. Zhivopys. Hrafika. Skulptura: al'bom* [Artists of Kyiv. From the Tree of Life of Ukrainian Fine Art. Painting. Graphics. Sculpture: Album]. Kyiv: Krynytsia. 522 p. [in Ukrainian].
10. Lybinskyi M. H. (2006). *Khudozhnyky Ukrainy: entsyklopedychnyi dovidnyk* [Artists of Ukraine: Encyclopedic Reference Book]. Kyiv: Intertekhnolohiia. 640 p. [in Ukrainian].
11. Zatenatskyi Ya P., Yanko D. H., V'iunyk A. O. (1967). *Khudozhnyky Ukrainy – narodu. 1917–1967. Zhivopys. Hrafika. Skulptura: al'bom* [Artists of Ukraine – for the People. 1917–1967. Painting. Graphics. Sculpture: Album]. Kyiv. Available at: <https://wysotsky.com/0009/433.htm> (Accessed: 10 April 2025). [in Ukrainian].
12. *Natsionalnyi muzei u Lvovi: brezhnevski '70-ti* [National Museum in Lviv: Brezhnev-era 1970s]. Zbruc. Available at: <https://zbruc.eu/node/33311> (Accessed: 10 April 2025). [in Ukrainian].
13. *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Available at: <http://www.nbuv.gov.ua/node/166> (Accessed: 12 January 2025). [in Ukrainian].
14. *Shevchenkivskyi natsionalnyi zapovidnyk. Vidkryttia vystavky tvoriv Oleksiia Fedorovycha Fishchenka* [Shevchenko National Reserve. Opening of the Exhibition of Works by Oleksii Fedorovych Fishchenko]. Available at: <http://shevchenko-museum.com.ua/>. (Accessed: 12 January 2025). [in Ukrainian].
15. *Donbassrada. Vidkryttia vystavky «Obrazotvorcha Shevchenkiana»* [Opening of the Exhibition Shevchenkiana in Visual Art]. Available at: <http://donbassrada.gov.ua/>. (Accessed: 12 January 2025). [in Ukrainian].
16. *Kharkivska oblasna viiskova administratsiia. V Khudozhnomu muzei prezentuiut vystavku hrafiky Oleksiia Fishchenka* [Kharkiv Regional Military Administration. Exhibition of Oleksii Fishchenko's Graphics at the Art Museum]. Available at: <https://kharkivoda.gov.ua/news/97158> (Accessed: 12 January 2025). [in Ukrainian].
17. *Natsionalnyi zapovidnyk Sofiia Kyivs'ka. U Brami Zaborovs'koho prokhodytyme vystavka «Kyiv. Retro. Hrafika 1950–80-kh rokiv»* [National Reserve St. Sophia of Kyiv. Exhibition “Kyiv. Retro. Graphics of the 1950s–1980s”]. Available at: <https://st-sophia.org.ua/...> (Accessed: 12 January 2025). [in Ukrainian].
18. *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. Fond viddilu obrazotvorchykh mystetstv* [V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Department of Fine Arts Collection]. Available at: <http://194.44.11.131/node/62> (Accessed: 12 January 2025). [in Ukrainian].